

Oude Kerk, 10 november 2024

ds. Carla Borgers

gelezen: Leviticus 19, 1-2 en 9-18 en Marcus 12, 28-34

titel: ZWO dienst: Samen in actie met Moldavië

inleidende woorden

Het is morgen 11 november, het feest van Sint Maarten oftewel de heilige Martinus van Tours. Maarten werd rond het jaar 316 geboren als zoon van Romeinse ouders in wat nu Hongarije is.

Op jonge leeftijd werd hij soldaat in het Romeinse leger en als 15-jarige trok hij naar Gallië. Volgens de legende ontmoette hij bij een stadspoort van Amiens een bedelaar, aan wie hij de helft van zijn mantel gaf. Omdat de helft van een soldatenmantel eigendom was van Rome (van het keizerrijk dus) kon hij alleen zijn eigen helft weggeven. De legende vertelt dat deze bedelaar een verschijning van Jezus was, die volgens de evangelist Matteüs zei: "Ik was naakt en jij hebt Mij gekleed."

Maarten liet zich bekeren en leefde enige tijd als kluizenaar op een eiland bij Genua. Daarna stichtte hij een klooster bij Poitiers, het eerste klooster in Frankrijk. In 371 werd Maarten door de bevolking van de stad Tours gekozen tot bisschop.

Het is wel mooi denk ik om vast vooruit te grijpen naar die feestdag van Sint Maarten, juist op deze zondag waar we stilstaan bij de mensen in Moldavië die onze gaven (onze 'halve mantel') meer dan nodig hebben. De lezing uit Leviticus 19 gaat ook over delen en over rechtvaardig handelen. In het evangelie gaat het over liefhebben.

overdenking

Liefhebben, daar lijkt het vanochtend in essentie om te draaien. God liefhebben en je naaste als jezelf. Met het eerste hebben we het vaak moeilijk. Want hoe heb je God lief als je niet eens weet wie of wat God is? In het jodendom is het totaal niet relevant om je af te vragen wie of wat God is. God is in het jodendom een begrip van absolute eenheid. Voor de jood is God één en ondeelbaar en aardse of menselijke begrippen zijn op de Ene niet van toepassing. Maar ja, we blijven mensen en hebben kennelijk altijd menselijke categorieën nodig.

Dat gold ook voor de bijbelschrijvers, want overal in het eerste testament komen we menselijke begrippen tegen als er over God wordt gesproken: God als koning of als zorgzame herder, als wreker, als licht of als wind en zelfs als baarmoeder. Misschien zou je de vierletterige godsnaam (JHWH) kunnen vertalen als 'de zijnde' of als 'hij die zichzelf openbaart' of als 'de bestaansschenker' of 'levengevende'. Maar ook dat zegt niet echt iets over het wezen van God. In het Johannes evangelie komen we een uitspraak tegen die de evangelist Jezus in de mond heeft gelegd: "God is geest". Dat klinkt heel mooi, maar ook dat zegt eigenlijk niets. Wat is geest? Je kunt het niet vastpakken of in beton gieten. De bijbel verbeeldt het als wind, Ruach, adem van God. Ook adem is vluchtig, net als de wind.

God onttrekt zich aan onze menselijke categorieën en dat is maar goed ook. Want de goden waarvan we het wezen maar al te goed kennen zijn ook in staat ons in hun greep te krijgen en te houden. Afgoden noemt de bijbel ze. En zodra mensen wél menen te weten wie God is en wat God wil en daarmee zichzelf en anderen onder druk zetten, maken ze ook van deze bijbelse God een afgod.

Maar hoe dan God liefhebben als je Gods wezen niet kent? Misschien geeft het eerste hoofdstuk van de bijbel (Genesis 1) het begin van een antwoord. Want daar staat dat God zegt: "laat ons mensen maken naar ons beeld en als onze gelijkenis" (Gen. 1:26).

Zou het dan te kort door de bocht zijn om te zeggen dat wij in het liefhebben van onze medemens ook God liefhebben? Immers, de mens is God-gelijklend in het dragen van verantwoordelijkheid voor het welzijn van al het geschapene. De mens is God-gelijklend in zijn mogelijkheid om een relatie aan te gaan, om te spreken, te luisteren en te antwoorden. In Genesis 3 wandelt God door de hof van Eden en roept tot de mens: "Mens, waar ben je?" En de mens geeft antwoord: "Ik heb me verstopt want ik ontdekte dat ik naakt ben". En liefdevol maakt deze God kleding voor de mens van dierenvellen en kleedt hen daarmee.

Je zou kunnen zeggen dat we in de medemens iets van die god-gelijkenheid van de mens kunnen ontdekken. Jezus laat het gebod om God lief te hebben als in één adem volgen door het gebod om je naaste lief te hebben als jezelf. Maar hoe heb je dan die naaste lief? In Leviticus lezen we dat we die naaste liefhebben door hem of haar recht te doen.

Dit liefhebben heeft niet zozeer met gevoel of emotie te maken, maar met ethisch handelen. Hoe gedraag je je ten opzichte van je naaste, ten opzichte van vreemdelingen, te opzichte van de armen, van een dove of een blinde? Heb je naaste lief als jezelf wil zoveel zeggen als: die naaste is als jijzelf. Zo heb je hem of haar dan ook te behandelen. Het gaat hier dus over ethiek.

Wat weerhoudt ons ervan de ander zó lief te hebben? Waarom is het vaak zo moeilijk een ander te zien als nét zo'n mens als wijzelf zijn, met alles wat daarbij hoort? Ik weet nog dat we op de lagere school de tegenstellingen moesten leren. Warm tegenover koud, nat tegenover droog, hoog tegenover laag, zwart tegenover wit, maar ook liefde tegenover haat. Ik moest daar in dit verband ineens aan denken, maar ik dacht ook: dat klopt eigenlijk niet. Liefde staat niet tegenover haat, maar tegenover angst. We zijn soms niet in staat de ander lief te hebben omdat we bang zijn. Bang dat die ander ons iets af zal nemen. Die angst zie je waar mensen zich bedreigd voelen in hun zijn, in hun bestaan. Angst voor verlies van banen door teveel immigranten, angst voor verlies van eigen cultuur zoals in de zwarte pietten discussie.

In deze ZWO dienst mogen we danken voor het goede dat ons gegeven is, voor de relatieve rijkdom die we hebben. Maar ook mogen we danken omdat die rijkdom ons in staat stelt ervan te delen met anderen die het zo heel veel minder hebben dan wij. We denken vaak dat het nauwelijks iets betekent, dat alles wat we doen een druppel is op de bekende gloeiende plaat. Maar bedenk dan dat die halve mantel waarmee Sint Maarten de bedelaar liefdevol kleepte heel veel voor de man moet hebben betekend. Bedenk ook dat niet alleen onze euro's, maar ook onze gedachten en gebeden van grote betekenis zijn voor de mensen in Moldavië. Het gaat niet alléén om geld en goed, maar ook om dat wat we geestelijk kunnen delen met de mensen daar.

Vroeger was er een scheiding tussen ons en de mensen in het voormalige Oostblok, waar ook Moldavië toe behoorde. En hoewel er krachten zijn die zo'n scheiding wel weer prettig zouden vinden, zijn wat ons betreft de muren gevallen en blijft dat zo. En in elk geval zijn we in Christus één, hoeveel muren er ook worden opgetrokken. Als we dát serieus nemen zijn we inderdaad niet ver van 'Gods nieuwe wereld' oftewel het koninkrijk van God in deze wereld. Amen.